

Recenzje

.....

DOI: 10.26354/bb.6.1.82.2021

Mirosława Capiga*
ORCID: 0000-0001-7403-3970
mirosława.capiga@ue.katowice.pl

Recenzja monografii Moniki Marcinkowskiej pt. *Kapitał relacyjny banków a kryzys pandemiczny. Działania polskich banków względem interesariuszy w obliczu COVID-19*, Wydawnictwo SIZ, Łódź 2020

Monograph Review: Monika Marcinkowska, *Banks' Relational Capital and the Pandemic Crisis. Actions of Polish Banks Towards their Stakeholders in the Face of COVID-19*

Pandemia COVID-19 to współczesna rzeczywistość, która niestety okazała się niebezpieczna i tragiczna. Kolejny rok kryzysu pandemicznego to przedmiot wielu badań, opracowań i publikacji, do których należy zaliczyć recenzowaną monografię. Ze względu na skalę i zakres kryzysu, Autorka we wstępie precyzyjnie określiła zakres swoich rozważań stwierdzając, że: *Kryzys pandemiczny jest rozległy i analizowany w wielu wymiarach – oprócz czysto medycznych i biologicznych, również gospodarczych, społecznych, humanitarnych, ekologicznych itp. W tym kontekście szczególne znaczenie ma kwestia społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw. Niniejsza monografia przyjmuje szerszy punkt widzenia na odpowiedzialność banków i oczekiwania w stosunku do nich – wobec pełnego spektrum interesariuszy. Jest to spojrzenie przez pryzmat kapitału relacyjnego. To, w jakim zakresie bank pojmuje*

* Mirosława Capiga – doktor habilitowany, profesor Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach.

swoją odpowiedzialność wobec interesariuszy oraz, w jakim stopniu spełnia ich oczekiwania, wpływa na jego wizerunek oraz wyniki rynkowe i finansowe.

Konstrukcja pracy odzwierciedla powyższy zakres rozważań i w sposób bezpośredni oddaje temat publikacji. Recenzowana monografia składa się z dwóch części (poza wspomnianym już wstępem i podsumowaniem). Część I to: *Kryzys pandemiczny COVID-19 i jego konsekwencje ekonomiczne*. Część II to: *Relacje banków z interesariuszami w czasie kryzysu pandemicznego*. Niezwykle prosta struktura pracy, ale stanowiąca uporządkowany, logiczny ciąg rozważań, pokazujący powiązania przyczynowo-skutkowe, czyni publikację bardzo przystępną w odbiorze dla każdego Czytelnika, pomimo wielowymiarowości analizowanych zagadnień i ich złożoności.

Część I publikacji koncentruje się na kryzysie pandemicznym w kontekście jego przebiegu, jak i działań podejmowanych w celu złagodzenia jego skutków w ujęciu makro- i mikroekonomicznym.

Ujęcie makroekonomiczne przyjmuje za punkt wyjścia podobieństwa i różnice między kryzysem pandemicznym COVID-19 a kryzysami poprzednimi (np. „hiszpanka”, SARS, kryzys finansowy 2007–2009, kryzys strefy euro 2009–2012). Na tym tle Autorka przedstawia fazy kryzysu gospodarczego wywołane pandemią, z uwzględnieniem rodzaju polityk gospodarczych. W warunkach niepewności gospodarczej, tak typowej dla kryzysu, Autorka przedstawiła wybrane m.in. indeksy niepewności, kwartalne zmiany PKB w UE i w Polsce, wskaźniki ogólnego klimatu koniunktury oraz wyniki badań sondażowych oddających oczekiwania społeczne.

Ujęcie mikroekonomiczne to konsekwencje kryzysu pandemicznego dla:

- gospodarstw domowych (na podstawie analizy wskaźników ufności konsumenckiej, wyników badań dotyczących oceny zagrożenia sytuacji epidemiologicznej dla osobistej sytuacji finansowej, skali ryzyka finansowego w gospodarstwach domowych, indeksu zagrożenia bezrobociem, wpływu pandemii na wydatki i oszczędzanie),
- przedsiębiorstw (na podstawie ogólnego wskaźnika syntetycznej koniunktury gospodarczej, głównych kanałów oddziaływania COVID-19 na branże najbardziej dotknięte kryzysem, wpływu kryzysu na produkcję, sprzedaż, świadczenie usług, wskaźników rentowności, czy liczby pracowników wykonujących pracę zdalną).

Część I książki zamyka analiza konsekwencji kryzysu pandemicznego dla banków w ujęciu bezpośrednim (wpływ krótkoterminowy, przejściowy związany m.in. z dostępnością pracowników, wyższymi kosztami i możliwością generowania oszczędności kosztowych) i pośrednim (czyli poprzez kanał rynkowy i makroekonomiczny, działania zaradcze i osłonowe). Na uwagę zasługuje przedstawienie mechanizmu wpływu kryzysu pandemicznego na banki oraz wyzwań stojących przed bankami w kluczowych obszarach zarządzania (działalność operacyjna, poszczególne rodzaje ryzyka bankowego, model biznesowy, finanse, przychody i koszty, komunikacja, praca zdalna) oraz reakcji władz regulacyjno-nadzorczych na kryzys (nie tylko władz polskich, instytucji sieci bezpieczeństwa finansowego, ale ponadnarodowych

regulatorów i standardów międzynarodowych). W tej części monografii Czytelnik znajdzie bogaty materiał statystyczny obejmujący m.in.: zmianę indeksów głównych grup instrumentów finansowych, poziom łącznego wskaźnika kapitałowego i dźwigni finansowej, wskaźnik płynności LCR, wskaźniki rentowności kapitałów i aktywów, jakości należności, strukturę zaangażowania kredytowego, kształtowanie się indeksu PENGAB.

Przedmiot rozważań i wynikające z nich wnioski odnoszące się do części I najlepiej podsumowuje sama Autorka stwierdzając, że: *opisane ...postawy i decyzje konsumentów miały bezpośrednie przełożenie na sytuację przedsiębiorstw: zmienił się popyt na ich wyroby i usługi, a także oczekiwania co do sposobu realizacji sprzedaży, a w przypadku banków kryzys pandemiczny był nie tylko realizacją testu warunków skrajnych (stress testu) rozpatrywanego z punktu widzenia parametrów finansowych, ale także testem dla kapitału relacyjnego tych instytucji.*

To stwierdzenie stanowi najlepsze przejście do części II monografii, w której Autorka koncentruje się na wybranej grupie instytucji, czyli na bankach. Przedmiotem rozważań jest oczywiście kapitał relacyjny przedstawiany jako element kapitału intelektualnego (obok kapitału ludzkiego i kapitału strukturalnego), jako czynnik kreowania wartości banku, jako warunek stabilnego rozwoju i skutecznego realizowania wizji, misji i tożsamości banku. Co to oznacza? Oczywiście potrzebę budowy modelu kapitału relacyjnego, w którym kluczową sprawą są kategorie obowiązków (odpowiedzialności) każdego banku, czyli odpowiedzialność ekonomiczna, odpowiedzialność prawna, odpowiedzialność etyczna i odpowiedzialność dyskrecyjna oraz działania banków wobec konkretnych grup interesariuszy, którymi są: pracownicy, klienci, inwestorzy, właściciele, społeczeństwo, konkurenci, partnerzy, regulatorzy i nadzorcy, władze samorządowe, środowisko naturalne¹.

Ze względu na szeroki krąg interesariuszy, w monografii za kluczowe grupy uznano: pracowników, klientów, inwestorów, społeczeństwo i grupę tzw. pozostałych interesariuszy.

Pierwsza kluczowa grupa interesariuszy to oczywiście pracownicy banku, w odniesieniu do której odpowiedzialność banku obejmuje m.in. takie aspekty, jak: bezpieczne warunki pracy, pracę zdalną, zawieszenie zwolnień i rekrutacji nowych pracowników, zapewnienie wsparcia emocjonalnego i psychicznego, kwestie płacy i ubezpieczenia.

Kolejna kluczowa grupa interesariuszy to klienci banków, grupa niejednorodna o zróżnicowanych oczekiwaniach i odmiennych priorytetach. W zakresie relacji banku z klientami skoncentrowano się na takich kwestiach, jak: obsługa klientów w oddziałach, obsługa klientów przez kanały zdalne, zapewnienie dostępności środków pieniężnych, promocji płatności bezgotówkowych, zapewnienie bezpieczeństwa bankowości elektronicznej i ograniczanie ryzyka cybernetycznego, zarządzania przepływami pieniężnymi, wprowadzenia rozwiązań dotyczących mora-

¹ Monika Marcinkowska jest Autorką wielu publikacji z zakresu kapitału relacyjnego, co wykazano w bibliografii recenzowanej książki.

toriów kredytowych, realizowanie rządowych programów wsparcia (np. poprzez stymulowanie podaży kredytów, działania fiskalne i czasowe poluzowanie nadzorczych norm ostrożnościowych).

Kolejna niejednorodna grupa interesariuszy o różnych oczekiwaniach i potrzebach to inwestorzy. Ze względu na rodzaj papieru wartościowego to właściciele, czyli inwestorzy w akcje, i wierzyciele, czyli inwestorzy w obligacje. W przypadku relacji inwestorskich sprawą kluczową staje się ograniczanie strat inwestorów i dostarczanie informacji pozwalających na dokonywanie ocen i prognoz niezbędnych do podejmowania decyzji inwestycyjnych.

Specyficzną grupą interesariuszy jest społeczeństwo. Działania społeczne banków w czasie pandemii COVID-19 to działania wspierające ludzi i przedsiębiorstwa w postaci darowizn pieniężnych i rzeczowych, akcji charytatywnych, wolontariatu pracowniczego, inspirowania i wspierania badań nad pandemią i ograniczaniem jej skutków, wsparcia dla lokalnej przedsiębiorczości.

To właśnie relacje banków z powyższymi grupami interesariuszy stanowią przedmiot rozważań w części II recenzowanej monografii. Należy jednak w pełni zgodzić się z zastrzeżeniem Autorki, że *...przedstawione w publikacji analizy i przykłady opierają się wyłącznie na informacjach dostępnych publicznie... Nie można wykluczyć, że banki w istocie zrobiły znacznie więcej, a jedynie nie przywiązywały dużej wagi do informowania o tych działaniach. Na podkreślenie zasługuje zatem dodatkowo fundamentalna kwestia odpowiedzialnej i szczerzej komunikacji (tak z interesariuszami zewnętrznymi, jak i wewnętrznymi).*

Reasumując, prezentowana monografia autorstwa Moniki Marcinkowskiej:

- stanowi wartościową i aktualną publikację obejmującą szeroki zakres zagadnień, co wynika nie tylko ze specyfiki kryzysu pandemicznego, ale również ze struktury (elementów) kapitału relacyjnego,
- jest pracą wielowątkową, a rozważania i analizy są logiczne, wzajemnie ze sobą powiązane, przedstawione w sposób prosty i przystępny dla każdego Czytelnika,
- zawiera bogaty materiał empiryczny, który ze względu na globalny charakter kryzysu obejmuje dane statystyczne odnoszące się zarówno do Polski, krajów UE, jak i wybranych krajów świata szczególnie dotkniętych pandemią,
- obszerna, aktualna bibliografia daje możliwość poszerzenia interesujących Czytelnika badań i analiz, zwłaszcza, że prezentowana publikacja ze względu na szeroki zakres i globalny charakter kryzysu nie jest w stanie wyczerpać wszystkich aspektów omawianych zagadnień.

Recenzowana monografia stanowi ciekawą lekturę dla szerokiego kręgu Czytelników, nie tylko pracowników naukowych, praktyków, studentów, jest wartościową pozycją na rynku wydawniczym, ale jednocześnie wymagającą kontynuacji w kontekście trwającego kolejny rok kryzysu pandemicznego (kolejne fale kryzysu, wzrost skali zakażeń, mutacje wirusa, problemy ze zdrowiem psychicznym wynikające z reżimu sanitarnego, które w sposób szczególny będą obecnie wpływały na relacje banków z interesariuszami).